

samme: Biografien ud fra et kvinde- og et historievidenskabeligt synspunkt, i: Att Skriva Människan. Essäer om biografien som livshistorie och vetenskaplig genre, (red. Ambjörnsson m.fl.) Carlssons, Stockholm 1997.

samme: Biografien, kvindevidenskaben og historiefaget, i Kjønn, makt, samfunn i Norden i et historisk perspektiv, bd. 1, Konferansrapport fra det 5. Nordiske kvinnehistorikermøtet, 8.-11.08.96, Senter for kvinneforskning, NTNU, Trondheim 1997 (red. Berit Gullikstad og Kari Heitmann).

Niels Thomsen: Historien om frk. Zahle – er det historie?, i HT, hft. 2, 1992.

Replik

AF

NIELS THOMSEN

*Den, der påtager sig at skrive en biografi,
binder sig til at lyve, hemmeligholde,
vrøgle – sandheden er ikke tilgængelig.¹*

Sigmund Freud

Historisk Tidsskrifts redaktion har ment, at nogle af de fagfæller, der med navns nævnelse er omtalt kritisk i min foranstående artikel burde opfordres til at besvare eller kommentere den. Jeg skal her i korthed replicere på de tre indlæg.

Allerførst må jeg beklage, hvis min artikel – som Birgitte Possing skriver – ved en lovlig rask og personrettet form skulle have medført en polarisering eller fastlåsning af standpunkter i denne debat. Den er væsentlig og bør føres videre på et alment niveau.

Mod betragtningerne om biografien i *Birgitte Possings* indlæg har jeg i grunden ikke noget nævneværdigt at indvende på et principielt plan. Hun anerkender behovet for at eftertænke biografens muligheder og

¹ Citeret af A. Katzin i »The Self as History. Reflections on Auto-biography« i Marc Pachter (ed.): *Telling Lives. The Biographer's Art*, Washington 1979, s. 74.

problemer som bestanddel i historisk forskning (selvom hun betoner, at den også kan tjene andre fuldt legitime formål), og hendes rubriceringer er så tæt på mine egne, at yderligere ordskifte herom godt kan betegnes som perfektionisme i denne sammenhæng.

Lidt mere udbytte kan dialogen måske give, hvis vi viderefører debatten om hendes doktorafhandling 1994. Jeg kan naturligvis hverken referere eller diskutere forhandlingerne om antagelse af bogen i bedømmelsesudvalget – men dog nok røbe, at der var tale om afvejning af forskellige dimensioner. Udvalget endte jo med enigt at godtage disputatsen, men betonede dog også, at den solide og velformede bog var blevet bedre, hvis den havde lagt mere vægt på professionel indsigt i det erhverv, der fyldte hovedpersonens ellers ganske udramatiske liv. Vi skulle have haft en dybere udredning af hendes undervisnings indhold (emner) og pædagogiske praksis – på forskellene fra de andre skoler for børn og unge af forskellig køn, alder og samfundslag, på ændringerne i periodens løb, hvilket kunne have demonstreret de zahleske skoletan- kers originalitet og spredning.

Det blev påvist, at udforskningen af Natalie Zahles personlighedsudvikling og sociale situation kunne give et perspektiv på hendes tanker og indsats i skolen. Men en anden vægtfordeling havde betydet en større grænsenytte. Når Natalie Zahle fortjener opmærksomhed fra historiefagets synsvinkel, er det fordi hun udvirkede og formede noget af betydning for samfundets indretning, tankegang og udvikling. Og medmindre der pludselig og uventet skulle kunne afdækkes helt andre væsentlige sammenhænge – hvilket bogen jo ikke gør – er den fagligt givende problemstilling bestemt af denne professionelle komponent i hendes liv. Hvilket bør genspejles i bogens opbygning.

Her er vi ved det, som burde være hele debattens kerne. Biografiens værdi og brugbarhed for historisk forskning afhænger af dens mulige bidrag til løsningen af historiefagets opgave – og denne er efter min og de fleste andre historiske forskeres opfattelse at *udrede historiske menneskelige samfunds virksomhed og strukturer, menneskenes vilkår i dem samt de forandringsprocesser og begivenheder, der formede dem*. Herunder selvfølgelig inddrage de almene videnskabelige teorier, der måtte have betydning for fortolkningen. Biografien er kort sagt en berettiget del af den historiske forskning, såfremt og såvidt den bidrager til dette formål, og formålet angiver rammer og grundregler for valget af emner, synsvinkler og strukturering. Som alle andre tilgange skal biografier vurderes efter deres *videnskabelige relevans* for den før definerede opgave.

Inga Floto vælger påny at gå udenom denne drøftelse af relevansproblemet, som hun tilskriver ureflekteret og primitiv positivisme. Hvor-

vidt hun indser, at hun forveksler begreberne kumulativ og additiv, står ikke klart. Men det er tydeligvis nødvendigt igen at holde hende fast på det forhold, at videnskabelig relevans *ikke* fastlægges af en samfundsmæssig magt: Det er det videnskabelige samfund, debatten mellem forskerne selv, der ved argumenters magt bedømmer relevansen i denne forstand. Videnskabelig relevans er *ikke* identisk med den samfundsrelevans, hvormed finansudvalg og undervisningsministre undertiden fordeler bevillinger.

En systematisk aktivitet for at opnå overblik og teoretisk indsigt i et vist sammenhængende erkendelsesfelt betegnes og behandles som videnskab. Derfor kan alle videnskaber, med større eller mindre enighed og præcision, udpege og begrunde forskellige typer og komplekser af emner og problemer som centrale eller perifere, mere eller mindre relevante for fagets overordnede målsætning. Det er herindenfor forskellige paradigmer skabes til forskellige tider. Jeg kender ingen andre fag, hvor nogen for alvor vil bestride dette udgangspunkt.

Relevans i denne forstand er en selvskreven bestanddel i alle vurderinger af faglig art – fra bedømmelse af specialer og afhandlinger, over besættelse af alle slags akademiske stillinger til fordeling af bevillinger i forskningsråd. Ligesom alle andre videnskabsgrene har historiefaget naturligvis altid levet med denne målestok, som er uundværlig for det akademiske livs selvstyre og forskningens udvikling i frihed. Størst relevans har det projekt, som i højest grad kan bidrage til at øge vor systematiske indsigt i videnskabens emnefelt og teori.²

Hermed er jo ikke sagt, at det videnskabelige relevansbegreb ikke kan misbruges som redskab af magthavere på alle niveauer. Men det samme gælder alle øvrige vurderingskriterier. Allermest vage og flertydige udtryk, der ikke nærmere er specificeret i forhold til videnskabens mål og professionelle færdighedsnormer. Således de udefinerede plusord »kvalitet«, »perspektiv« og »erkendelse«, som Inga Floto efter en logisk kortslutning langer ud til sine tilhørere. Begreber, der lader sig bøje og strække uden enhver mulighed for kontrol.

Heller ikke *Sidsel Eriksens* indlæg fører diskussionen om emnet et

² I den instruks, der netop er blevet udsendt af det humanistiske fakultets phd-studienævn, stilles der en række krav til indstillingen fra de forskellige bedømmelsesudvalg, hvoraf det første lyder: »En faglig vurdering af den enkelte ansøgers forskningsprojekt: vil det bidrage til løsningen af et væsentligt problem i forskningen?«

Et *væsentligt problem* er bare et andet udtryk for den faglige relevans, jeg har opstillet som et blandt flere faglige kvalitetskrav. Jeg synes, at phd-udvalgets formand Inga Floto har et problem, når hun både får udsendt den her nævnte instruks – og tillader sig i en faglig debat at betegne andres krav om faglig relevans som metodisk primitivitet osv.

hønefjed videre. Metodisk står hun fast, hvor Martin A. Hansen stod, da han skrev, at kildekritikken ville dræbe historien, idet hun benægter repræsentativitetsproblemet. I stedet for at holde sig til sagen, går hun i krig med mit afsnit af forskningsrapporten »Urbaniseringsprocessen i Norden« (bind 3) fra 1977. Hun overser, at bidraget selvsagt havde en helt specifik problemstilling – at udrede det samspil mellem urbanisering, industrialisering, velstandsudvikling og tradition, der lå bag den politiske mobilisering og radikaliserings af den danske bybefolkning 1870-1914. Hvilket jo gjorde det rimeligt at sammenstille og korrelere befolknings-, erhvervs- og valgdata m.v. for at »pege på nogle foreløbige spor i denne komplicerede proces« (s. 147). Tallene viser bl.a., at urbaniseringen som sådan – modsat industrialiseringen – næppe har påvirket hverken mobiliseringens takt eller holdningsændringernes omfang.

Men dette og andre ingenlunde trivielle konklusioner får Eriksen ikke fat på. I stedet har hun kognitivet konklusionen ned til noget »vi allerede ved: at arbejdere ofte stemmer på Socialdemokratiet, men ikke altid... So What?«. Hun forbigår samtidig, at artiklen også peger på andre kilder – såsom erindringer, biografier og lokalhistorie, hvorpå jeg havde bygget mine afsnit om politisk kultur m.v. i »Dagligliv i Danmark« (1963-64 jfr. opfølgingen om tiden efter 1945, der udkom 1987). Ligeså blindt og umotiveret angriber hun Birgit Nüchel Thomsen for at have gjort udvælgelse og forklaring af breve og referater til hovedsagen i bogen »Industrielle foretagere på Tuborg 1873-85«: Dette var jo faktisk, hvad »Selskabet til udgivelse af kilder til dansk historie« havde iværksat og skaffet penge til, selvom bogen også rummede en 80 siders kompakt økonomisk-historisk analyse af virksomhedens etablering under storentreprenøren Ph. Heymann. Det indblik i bryggeriindustriens og ølsalgets struktur, der unægteligt savnes i Eriksens egen PhD-afhandling om afholdsbevægelsen, kunne hun iøvrigt have fundet i samme forfatters oversigtsværk »Tuborg og bryggeriindustrien 1873-1973« (1973).